

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN/ICCH: 2149 - 9225

Yıl/Year/Год: 6, Sayı/Number/Номер:
25, Aralık/December/Декабрь 2020,
s./pp. 328-339

Geliş/Submitted/ Отправлено: 02.11.2020
Kabul/Accepted/ Принимать: 21.12.2020
Yayımlanmış/Published/ Опубликованный: 25.12.2020

10.29228/kesit.48128

Araştırma Makalesi
Research Article
Научная Статья

Dr. Öğr. Üyesi Ferda ATLI

İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türkiye
ferdaatli@hotmail.com

 ORCID 0000-0003-2364-1356

AHMET MUHIP DIRANAS'IN OLVIDO'SU¹

AHMET MUHIP DIRANAS'S OLVIDO

Öz: Türk edebiyatında saf şiir alanında şiir yazmış şairlerden biri olan Ahmet Muhip Dıranas, hem şekle hem muhtevaya gösterdiği hassasiyetle dikkatleri çeker. Hüzün, yalnızlık, hatıra, insan ömrü, aşk gibi bireysel kavramlardan beslenen şair, siyasetle ilgilenmesine rağmen sanatla siyaseti ayrı tutmayı bilmiştir. Gazetecilik ve tiyatro yazarlığı da yapan Dıranas'ın şiirdeki başarısı şair kimliğinin öne çıkmasına zemin hazırlamıştır. En ses getiren şiirlerinden biri olan Olvido İspanyolca "unutuş" anlamındaki olvido sözcüğüyle isimlendirilmiştir. Şairin bir akşamüstü daldığı hatıralar ormanından çıkardığı çocukluk, ilk gençlik, orta yaş ve yaşlılık ile ilgili anılarını derin metaforlarla okuyucuya sunmasıyla şekillenen şiir, adeta anılarla örülü bir serüvenin şiirleştirilmiş hâlidir. Yedi bent kırk dokuz mısradan oluşan bu şiirde şair, muhteva kadar şekil işçiliğine de önem vermiş ve bu hassas tavırla kendisinden önce gelen Ahmet Haşim, Yahya Kemal ve hocası Ahmet Hamdi Tanpınar gibi şairlerin izinden gitmiştir. Unutmak ve hatırlamak tezadı, hatıralar ve hüznün üzerine şekillenen Olvido, Dıranas'ın şiirlerinin birçoğunda değindiği duyguları işlemesi, dil, şekil ve muhteva uyumu ile Ahmet Muhip Dıranas'ın en çarpıcı ve bilinen şiirlerinden biri olma sıfatına erişmiştir. Bu çalışmanın amacı Ahmet Muhip Dıranas'ın Olvido şiirini hem muhteva hem şekil özellikleri yönün-

¹ **Cite as/Atıf:** Atlı, F. (2020). Ahmet Muhip Dıranas'ın Olvido'su. *Kesit Akademi Dergisi*, 6 (25): 328-339. <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.48128>

Checked by plagiarism software. Benzerlik tespit yazılımıyla kontrol edilmiştir. CC-BY-NC 4.0

den inceleyerek şairin şiir anlayışına dair bir yorum getirebilmektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, saf şiir, Ahmet Muhip Dıranas, Olvido, şiir, unutmak.

Abstract: Ahmet Muhip Dıranas, one of the poets who wrote poetry in the field of pure poetry in Turkish literature, attracts attention with his sensitivity to both form and content. Fed by individual concepts such as sadness, loneliness, memory, human life, and love, the poet managed to keep art and politics apart, even though he was interested in politics. The success of Dıranas in poetry, who was also a journalist and a theater writer, paved the way for his poet identity to stand out. One of his most influencing poems, Olvido is named after the Spanish word 'olvido' meaning 'oblivion'. The poem, which was formed by presenting the memories of the early youth, middle age and old age, which he took from the forest of memories diving in the afternoon, to the reader with deep images, is a poem of an unconscious adventure. In this poem, consisting of seven cantos and forty nine lines, the poet gave importance to shape workmanship as much as content, and he followed in the footsteps of poets such as Ahmet Haşim, Yahya Kemal and his teacher Ahmet Hamdi Tanpınar. With the contradiction of forgetting and remembering, Olvido, shaped on memories and sadness, reached the title of being one of the most striking and known poems of Ahmet Muhip Dıranas with the harmony of the language, shape and content and the emotions he treated in most of his poems. The aim of this study is to analyze Ahmet Muhip Dıranas' poem, Olvido, in terms of both content and shape features and to bring a comment on the poetry understanding of the poet.

Keywords: Turkish Literature, pure poetry, Ahmet Muhip Dıranas, Olvido, poem, forgetting.

GİRİŞ

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda saf şiir anlayışının en önemli şairlerinden biri olan Ahmet Muhip Dıranas, 1909 yılında İstanbul'da doğmuş 1980 yılında vefat etmiştir. (Kırcı, 1997: 11-28). Bu süre zarfında Osmanlı'nın son dönemleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve olgunlaşma sürecine yakından şahitlik etmiş, şairliğin yanı sıra tiyatro yazarlığı, çevirmenlik, gazetecilik ve siyasetle ilgilenmiştir. Sanat hayatı ve siyasi görüşlerini birbirinden ayrı tutmaya çalışan Dıranas, 1949 yılından sonra şiirden uzaklaşmıştır.

" A. Muhip Dıranas'ın şiirle ve sanatla sıkı ilgisi 1949 yılına kadar sürer. Bu yıla kadar Dıranas şiirleriyle devrin sanat politikasına yön veren yazıları ve çalışmalarlarıyla tam bir şair ve sanat adamı hüviyetinde görünür. 1960'tan sonra şiirler yazmışsa da bu yıllarda yazdığı şiirlerinde 1949'a kadarki şiirlerinde görülen estetik tedirginlik ve sanat heyecanı yoktur. Bu şiirler daha çok ferdî ve toplumsal eğilimlerin, toplumun içinde bulunduğu çalkantıların izlerini taşır. 1949 yılından sonra toplum hürriyetinin gerçeğine varan şair gazetelerdeki fıkraları ve makaleleriyle hürriyet ve demokrasi mücadelesine atılmış, şiiri bir yana bırakmış; şiirine dedikodu ve siyaset hayatın münakaşasını sokmamıştır." (Kırcı, 1997: 202).

Konu hakkında Murat Belge de aynı yorumda bulunur: “Ahmet Muhip Dıranas (soyadı Sinop yakınlarında bir dağın adından geliyor) siyasî görüşleri ve bağlılıkları olan, ama bunları şiirine yaklaştırmayan bir şairdir.” (2018: 199).

Dıranas, sanatın başlıca sırrının “‘alelade'nin üstünde, ötesinde bulunanı yakalamak” (Dıranas, 2000: 68) olduğunu söylemektedir. Bu sebeple önemli olan estetik olanı güzel bir şekilde ifade etmektir. Dıranas'ın, bu poetik bakış açısını mısralara döktüğü şiirlerinden biri de Olvido'dur. Edip Cansever, Türk edebiyatında oldukça sevilen Olvido şiiri hakkında şu sözleri sarf etmektedir:

“ ‘Olvido’ şiiri, Dıranas'ın kısa şiirlerinden biridir. Kısa görünmesine karşın uzundur da Burada bir çelişkiye düştüğümü sanmıyorum. Nedeni şu: ‘Olvido’nun uzunluğu, benzersiz duyarlıklar üreten, doğurgan bir şiir olmasında aranmalıdır. Uсталıklarımı inceliklerini görmezden gelmesek de, kendi söz anıtını aşan bir şiirdir, bence.” (2000: 60).

Ahmet Muhip Dıranas şiiri sembolik, kapalı, hatıralar ve tabiatla süslü bir şiirdir. İç yapıya olduğu kadar dış yapıya da hâkim olan Dıranas şiiri “ahenk ve oran” üzerine kurulmuştur denilebilir:

“Onun şiiri ruh disiplini, icra mahareti ve tecrübe ister. Bu şiirde; mutlak surette bir nizam, bir oran ve ahenk vardır. Daima san’at haysiyetini kaybetmemesi ve sun’i vasatını muhafaza etmesi, yani, bir takım tabii hadiselerin san’atçının bünyesindeki unsurlarla kaynaşıp deforme edilerek san’ata kazandırılmaları gerekir. İnsan, şiirlerinin ilk ve belli başlı gayesi şeklinde değerlendirilir. Dikkat edilecek olursa Dıranas'ın şiir anlayışındaki birçok noktalar ‘sembolizm’in temel unsurlarıdır denebilir.” (Kırcı, 1997: 51).

Hocası Ahmet Hamdi Tanpınar’da olduğu gibi Ahmet Muhip Dıranas’ta da hem Ahmet Haşim hem Yahya Kemal Beyatlı tesirleri açıkça görülmektedir.

“... Türk şiiri içerisinde Ahmet Haşim, üslubu ve içeriği yönüyle Tanpınar’ın şiirinin çıkış noktalarından biridir. Tanpınar’ın şiir dünyasını şekillendiren bir diğer şair ise Yahya Kemal’dir. Onun şiirleri ile tanıştıktan sonra Haşim’in etkisini kısmen üzerinden atar. Hocası olan Yahya Kemal’in Türkçeyi kullanmadaki ustalığına hayran kalır ve dil işçiliğine önem verir. Dilde ve şiirin yapısında mısra mükemmelliğine ulaşmaya çabalar.” (Evis, 2017: 196).

Tanpınar’dan dersler alan Dıranas, şiir anlayışı bakımından Tanpınar’ın yolundan gitmiş fakat kendisine has imajlar ve söyleyiş tarzındaki orijinalite ile Türk şiirinde önemli bir yer edinmiştir. Dıranas şiirinin özelliklerini barındıran meşhur şiiri Olvido’da da sembolik masalsı bir dil kullanılmış, şair, kimi zaman çok sıkıntılı geçtiği bilinen çocukluğuna kimi zaman hayali ve karşılıksız bir aşka sığınmış ve şiir vazgeçiş/ unutuş hatta bilinçdışı ölüm isteğiyle sona ermiştir.

Çalışmanın amacı Dıranas’ın Olvido şiirini muhteva ve şekil özellikleri bakımından tahlil etmektir. Hem muhtevaya hem şekle büyük bir özen gösteren Dıranas’ın bu şiiri ilk bölümde muhteva özellikleri bakımından hatırlama-unutma ekseninde değerlendirilecek, ikinci bölümde

ise şiirin şekli özellikleri, dış yapısı ve diğer sanatlarla olan rabitası bakımından yorumlanacaktır.

Muhteva Özellikleri/İç Yapı:

Saf şiir anlayışının özelliklerinin savunan Ahmet Muhip Dıranas, derin metaforlarla ör- düğü şiiri Olvido'da adeta anılarla süslü bir yolculuğa çıkmış gibidir. İspanyolcada "unutuş" anlamına gelen "olvido" şiirin ismi ve ilk kelimesi olmanın yanı sıra şiirin temasını ortaya ko- yan esas sözcüktür. Şiirin ilk kelimesi olan başlığın yabancı bir dilden oluşu şiire hem merak unsuru hem de uzaklık ve yabancılaşma duygusu katmıştır. Yedi bentten oluşan şiirin geneline bakıldığında ilk bentte açılan bir bilinçdışı kutunun diğer beş bentte bilinçdışındaki pişmanlık, özlem ve vazgeçiş duygularıyla, anılarla yüzleştikten sonra son bentte kapatılması ve yaşa- nanların unutulmaya çalışılması üzerine kurulan bir yapı görülmektedir.

Şiirin ilk bendi "Hoyrattır bu akşamüstüler daima" mısrasıyla başlayıp aynı mısranın tekrarıyla bitmektedir. Şaire hoyrat gelen "akşamüstü" birden fazla çağrışım değeri olan keli- medir. Dıranas bu zaman dilimi için şöyle bir cümle sarf eder: "Akşam, gecenin kapısıdır ve onda uykuyu, huzurun sarayını bulacaksınız." (Dıranas, 2000: 88).Güneşin çekilmesiyle birlikte günün bitiyor oluşu ömür gibi, aşk gibi, neşe gibi, çocukluk gibi tükenen güzel kavramları hatırlatmak- ta ve insanda oluşan bu hâl her şeye rağmen hayranlık dolu bir özellik taşımaktadır. Aynı za- manda "akşam" Ahmet Muhip Dıranas'ın saf şiir anlayışından etkilendiği Ahmet Haşim'i hatırlatmaktadır. "Akşam yine akşam yine akşam/Göllerde bu dem bir kamış olsam!" (Ahmet Haşim(a), 2005: 33) mısralarıyla Türk edebiyatında "akşam" vaktine unutulmayan bir yer kazandıran Ahmet Haşim'in, şiirin hemen her satırında kendi " O Belde" sine (Ahmet Haşim, 2005(b): 38-39) kaçmak isteyen Ahmet Muhip Dıranas'ı ne kadar etkilediği ilerleyen mısralarda görülecektir. Tekrarlanan bir zaman dilimi olan akşamla ilk bentteki ilk ve son mısranın tekrar edişi hem şekil hem duygu olarak bir tekrar ve döngü hâli yaratmıştır. İnsan ömrünün orta yaştan yaşlılı- ğa doğru ilerlediği dönemi sembolize eden "akşam" artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını idrak edildiği bir zaman dilimidir. Gün bitmiş, gün ışığı ile sembolize edilen fırsatlar iyi değer- lendirilemediğinden bir daha dönülmek üzere kaçırılmış ve zamanın geçişi pişmanlıklar yaratmıştır. Akşamüzeri tasviri ikinci mısradan da devam ederek bu bitiş duygusu genişletilir. "Gün saltanatıyla gitti mi bir defa" mısrasıyla güne atfedilen değer ışıksızlığa mahkûm olunan gecede yoksunluk duygusuna dönüşmüştür. Güneş, Divan edebiyatında hükümdara benzetilir, sevgili-âşık, padişah-vatandaş bu ilişki içerisinde sembolize edilir (Tanpınar, 2003: 5-6). İktidar tüm saltanatı ve aydınlatıcı ışığıyla sahneyi terk ettiğinde geriye başıboş bir ne yapacağını bil- mezlik kalmıştır. Bu yalnızlık duygusu üçüncü mısradan "Yalnızlığımızla doldurup her yeri" ifade- siyle okuyucuya sunulmuştur. "Bir renk çılgılığı içinde /bahçemizden, /Bir el çıkarmaya başlar bohça- mızdan/ Lavanta çiçeği kokan kederleri;" mısralarıyla devam eden bu bent şairin arka bahçesine yani bilinçdışına yapacağı yolculuğun sinyallerini vermektedir. Bahçe, orman gibi mekânlar uçsuz bucaksız bir doğa algısı yaratmakta ve kişinin doğasına, saklı kalan özüne, bilinçdışına işaret etmektedir (Jung, 2012: 92). Çocukluğuna ve çocukluktan sonraki hayatının derinliklerine farkına varmadan dalmak hâli "bilinmeyen bir elin bohçadan kederleri çıkarması" olarak sembolize edilmiştir. Üstelik bu kederler lavanta çiçeği kokmaktadır. "Eski zamanlardan beri parfüm, temizlik ve şifacılıkta kullanılan lavantanın pek çok sembolik çağrışımı vardır. Tılsım, sevgi simgesi ve uykuya yardımcı olarak görülmüştür. Kötülükleri uzaklaştırmak için de kullanılmış ve sevgiyle özdeşleşmiştir."

(Wilkinson, 2014: 85). Şairin bohçasından çıkacak olan bu kederler de lavantanın sembolik anlamlarıyla özdeşleşmekte özellikle sevgi, kötülüklerden uzaklaşmak isteği ve uyku hâli şiirin genel duygu atmosferine uygun düşmektedir. İlk bentte şair bilinçdışı bohçasını akşamüstünün onda bıraktığı artık her şeye geç kalma hissiyle birlikte pandoranın kutusunun (Erhat, 2013: 236) açılışı gibi açmıştır. Bu giriş bendinde şiire yaşanan zaman hâkimken ikinci bentle birlikte imgelerle yüklü masalsi bir geçmiş zaman yolculuğu başlar.

İkinci bent bohçanın artık açılmaya başlandığı, unutulmaların hatırlandığı ilk basamaktır. Bu bent şairin çocukluğunu hatırladığı benttir. *“pişmanlıkların dalga dalga hücum etmesi”, “unutuşun tunç kapısının zorlanması”, “ruhun atılan oklarla delik deşik”* olması ve bu olayların arkasından *“yitiklerin, mağlupların, mahzunların”* varlığı okuyucunun gözlerinin önünde tam bir mücadele atmosferinin oluşmasına zemin hazırlamıştır, denilebilir. Ahmet Muhip Dıranas'ın çocukluğuna bakıldığında babasının uzun süre savaşta asker oluşu ve çocukluğunun bu savaş ortamı, yokluklar ve baba hasreti ile geçtiği görülür.

“Okuması yazması olmayan Salı köylü Galip Efendi, şair iki yaşlarında iken, Balkan Savaşlarına, daha sonra da Çanakkale Savaşlarına katılmış, oradan da Kafkasya'ya, çöllere gönderilmiştir. Katıldığı savaşlar sırasında İstanbul'daki ailesi ile bağlarını koparan Galip Efendi sonra İstanbul'a döneceği yerde Sinop'a Salı köyüne dönmüş, orada yeniden evlenmiş, ev ocak sahibi olmuştur.” (Kırcı, 1997: 12).

Şairin pişmanlıklar yaşadığı ve unuttuğunu zannettiği çocukluğu ve o dönemde yaşadığı ev hatıralarında savaş ve mağlubiyetle ilgili imgelerle iç içedir.

“Gelecek üzerinde bir etkimizin olması için, geçmişe dönük perspektifin de eşit ve denk olması gerekir; faaliyetimizin ileriye doğru atılımının ardında bir boşluk bıraktığını ve bu boşluğa anıların hücum ettiğini, belleğin de, bilgi alanında, irademizin belirlenimsizliğinin bir yankısı olduğunu söyleyebiliriz. Fakat belleğin etkisi, bu yüzeysel incelemenin akla gelebileceğinden çok daha uzağa ve çok daha derine uzanır.” (Bergson, 2007: 49).

Savaş içindeki bir ülkede askere giden bir babanın çocuğu olarak dünyayı anlamlandırmaya başlayan şair için çocukluk imgeleri de bu yönde olmuştur. İlk bentte nasıl Ahmet Haşim etkisi hissedilirse ikinci bentte de bir o kadar Yahya Kemal'e ait savaş tınları duyulmaktadır. Bu çocukluğa ait hayali evde yolu gözleyen artık anne ve baba değil sadece anıların bir parçası olan lamba ve merdivendir. Ninnilerin susmuş olması ve beşiğin eskimekten kaynaklı gıcirtısı bu hayali evde artık çocukluğa ait canlı, güzel ve cıvıltılı hiçbir anın şairin zihnine gelmiyor oluşundandır. Kaplan, Dıranas'ın çocukluğa dönüş ve kaçış isteğini Fahriye Abla şiiri üzerinden şöyle yorumlamaktadır:

“Psikanalistler çocukluğa dönüş arzusunu anneye bağlılık duygusu ile izah ederler. Beşeri mitolojide ve şiirde anne umumiyetle kapalı, sıcak, mahrem varlıklarla sembolize edilir. Henry A Murray buna 'kapalı yerler kompleksi' adını veriyor. Kendisinden yaşlı bir kadına bağlanma, ona karşı cinsî bir arzu hissetme, Ödip kompleksiyle alâkalıdır. Libido, ahlâkî yasaklar dolayısıyla objesini değiştirir. 'Fahriye Abla' şiirinde, üç unsur, çocukluğa dönme, kapalı yerleri sevme ve kendinden yaşlı bir kadına karşı cinsî bir alâka duyma temleri birleşiyor. Bu duygular hayattan

kaçma, ölümü arzulama şeklinde de tecelli edebilir. Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerinde bu duyguların direkt veya sembolik ifadelerine rastlanır. 'Gün Batıyor', 'Binmişim Bir Gemiye', 'Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar', 'Olvido' başlıklı şiirlerinde dünyadan kaçış ve uzaklar dâüsilası güzel bir şekilde anlatılmıştır." (Kaplan, 2003: 90).

Şiirde kullanılan sembollerin tam da bu yorumla uygunluk gösterdiği ve Freud'a göre kadını sembolize eden (Freud, 2014: 381). "bohça, odaya açılan kapı, ev içi, beşik" gibi içe dönük nesnelere sıkça kullanıldığı görülmektedir. Anne kucağında başlayan serüven bir kadın olan sevgili ile son bulmaktadır.

Üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı bentler şairin bu karamsar havasının sebeplerini tek tek sıraladığı satırları içermektedir. Üçüncü bent, zor geçen bir çocukluk döneminin ardından gelen ve umutlu bir bekleyiş barındıran ilk gençlik çağının hatırlanmasıyla başlamaktadır. Kişi artık sadece kendi korku ve telaşlarıyla değil başka varlıklarla da ilgilenmekte, bir sabah doğanın uyanması gibi uyanan insan doğası aşkla ve dünya güzellikleriyle tanışmaktadır. Bent, umutlu sıcak çağrışımlara sahip kelimelerle kurulmuştur. Bir önceki bendin savaşa süslü imgeleri yerini ilk gençliğin başında kavak yelleri esen uçarı sevincine bırakmıştır. Mısralarda hayat bulan "aşk, güzellik, şiir, yağmur kokan sabaha açılan pencere, bulut, uçan kuş, peynir ekmek yenilen taş" bu zaman dilimine atfedilen güzel çağrışımlardır. Ahmet Muhip Dıranas'ın İstanbul'dan sonra yerleştiği ve ilk çocukluk ve gençlik çağını geçirdiği Sinop'un Salı köyü bu bentte akıllara gelmektedir. Dıranas, tabiata yaklaştığı bu mekânda ömrü süresince etkileneceği bir imge dünyası kazanmıştır. (Kırcı, 1997: 12-13). Bu süreç Dıranas'ın sadece tabiatla değil şiir sanatıyla ve edebiyatla, estetikle ilgilenmeye başladığı bir zaman dilimidir. "Dıranas, Sinoptaki ilkokul günlerinde Numan Bey isimli hocasının etkisinde kalır ve şiirle, dille ilgilenmeye daha o günlerde başlar." (Kırcı, 1997: 14). Bu bent şairin ilk gençlik telaşını yansıtan, şiirin geleceğe karşı umutlu ve kendinden memnun olan tek bendidir denilebilir. Dördüncü bent üçüncü bentte aşkı itiraf etmediği için sevgilinin aşığı terk ediş öyküsü ve sevgiliye dair ilk hayal kırıklığını işleyen satırlarla örülüdür. Üçüncü bentte işlenen umutlu sabah aydınlığı ve bahar yerini uçup gitmekte olan artık yüzünü sonbahara dönen yazın son safhalarına ve karanlık geceye bırakmıştır. Bu satırlarda artık bir kadın imgesi dolaşmaya başlamış, "halay çeken kızlar, fısıltıyla, nazla yorgun erkekleri geceye bırakan etekler" ibareleriyle şuh bir sevgili imajı mısralara gizlenmiştir. Kadınlar ne kadar şuh ve neşe doluysa erkekler o kadar yorgundur. Gençlik, şehvet ve cinsellik bu bentte imgelerin ve benzetmelerin arkasına gizlenmiştir. Beşinci bent vefasız sevgiliden ümitlerin kesildiği satırları içermektedir. Yahya Kemal'in Sessiz Gemi (Beyatlı, 2010: 51) şiirinin tınısının hissedildiği satırlarda artık mevsim kışa dönmüş, gençlikle uyanan doğa kışla birlikte karlara gömülmüş, ihtiyarlık başlamıştır. Beyatlı'nın "Dünyada sevilmiş ve sevilen nâfile bekler;/ Bilmez ki giden sevgililer dönmiyecekler." (2010: 51) mısraları Dıranas'ın "Ebedî âşığın dönüşünü bekler" mısrasıyla örtüşmektedir. Karların üstünde giden ve artık dönmeyecek olan sevgilinin bıraktığı ayak izlerinden başka herhangi bir yaşam belirtisi yoktur. Bahar artık gelmeyecek, kış hiçbir zaman geçmeyecektir. Fakat şair yine de sevgilinin dönüşüyle kendisini avutmak, aldatmak istemektedir. Aldanışla başlayan aşk, aldanıştan duyulan memnun fakat hüznü bir duyguya dönüşmüştür. Aldanış artık âşık için "ömri en güzel türküsü"dür. Altıncı bentte ise platonik bir aşktan dem vurulmakta, ilk sevgilinin kandırdığı şair ikinci hikâyede sevgiliden karşılık

bulamamaktadır. Narsistik bir kadın imgesinin yaratıldığı bu satırlarda ayna, karşılıksız aşk, ölümsüzlük gibi imgelerle Eski Yunan mitolojisindeki Narkisos'a telmihte bulunmaktadır. "Burada "ayna" sözcüğü üzerinde durulması gereken bir kavramdır. Hepimizin bildiği gibi ayna, Platon'dan başlayarak Divan edebiyatı da dâhil çok sık karşımıza çıkmakta ve sonsuzluğu, reel olmayı ifade etmektedir." (Karadeniz, 2012: 100). İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci bentlerde uzak bir geçmişin hatıralarına yer verilirken şair altıncı bentte artık yaşadığı döneme yakın hatıralarıyla yüzleşmekte ve ilk bentte hatırlamaya başladığı ana geri dönüşü sağlayarak şiirin oluşturulma zamanı olan akşamüstüne dönüş yapmaktadır.

Yedinci bent ise birinci bentle tam bir uyum içindedir. Hayat döngüsü nasıl ki başlangıç ve sonuç arasında geçen çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık bölümlerini döngüsel bir şekilde ihtiva ediyorsa Ahmet Muhip Dıranas'ın Olvido şiiri de bu döngüye paralellik göstermiştir. İlk bentte bir akşamüstü geçmişi hatırlamaya başlayan şair bilinçdışı bohçasını açmış ve çöküntülerle dolu hatıralar barındıran çocukluğunu, umutlu ilk gençliğini, heyecanlı fakat bilinmezliklerle ve beyhude bekleyişlerle dolu orta yaşını ve tüm hayatını bir aldaniş olarak gördüğü platonik bir aşkın esiri olduğu olgunluk çağını bent bent aktarmıştır. Son bent dağılan bilinçdışı hatıraların tekrar toplandığı, ilk bentte açılan bohçanın kapatıldığı bent olarak yorumlanabilir.

"Manzumenin son bendi şiirin kader tabakasını oluşturur, şiirden ilhamla bütün insanlık için geçerli olan ölüm arzusunu dile getiren bu bölüm, şiire de adını veren olvido/unutuş kavramı üzerine kurgulanmıştır. "Ey unutuş! Kapat artık pencereni" mısrasıyla unutma ile ev arasında bir benzerlik kurulur. Şiirin ikinci bendinde kale olarak tasvir edilen "unutuş" bu sefer ev olarak karşımıza çıkar. Çünkü şair, yaşlanmasıyla birlikte yıpranması ve gücünün azalması nedeniyle "unutuşu" kaleden eve çevirmiştir. Şair anıları hatırlamamak için pencerelerin kapanmasını istemektedir."(Karadeniz, 2012:100).

Hatırlamak eylemiyle başlayan şiir, unutuşun artık penceresini kapatmasını isteyerek son bulmuştur. Şiirin bütünü hatırlamak-unutmak zıtlığı üzerine inşa edilmiş, hatırlanan anılar güzel anılar olmadığı ve yiten günler tekrar geri gelmeyeceği için her şeyin unutulması tercih edilmektedir. Ünlü filozof Platon, hatırlama ve unutmak hakkında şöyle düşünmektedir:

"...dünyaya gelmezden önce kazanmış olduğumuz bilgileri dünyaya gelirken unutsak, daha sonraları da, duyuvarın yardımı ile önce bildiğimizi yeniden elde edersek, öğrenmek adını verdiğimiz şey, bizim olmuş olan bilgiyi yeniden elde etmek değil midir? Buna hatırlamak demek haklı değil miyiz?... bir şeyi görmemek veya işitmek veya duylardan biri ile algılayarak unutilan başka bir şeyi - görülen şey ona benzesin, benzemesin- aralarında bir yakınlık olduğu için düşünmek bize mümkün görünmüştür. Sonunda, bir daha söylüyorum, iki şeyden biri zorunludur, ya kendinden gerçeklerin bilgisi ile doğmuş bulunuyor ve onları yaşadığımız müddetçe muhafaza ediyoruz, yahut da öğreniyor dediklerimiz, hatırlatmaktan başka bir şey yapamıyorlar; bilgi de anımsamadır." (Platon, ? : 90-91).

Bu bakış açısına göre hatırlama insanın en önemli özelliklerinden biridir. Zaten her şeyi daha önceden bilen insan hatırlayarak önceden bildiği bilgileri geri çağırır ve yeni bir şey öğrendiğini zanneder. Dünyaya geliş süreci daha önceki hayatı unutmak ve yeniden hatırlama

üzerine kurulmuştur. Şiir süresince yaşadıklarını hatırlayan ve unutmak isteyen Dıranas'ın durumu da bu çerçeveden bakılacak olursa unutmak, ölmek ve yeniden doğmak isteğini içermesi bakımından önemlidir. Yaşanılan hayattaki anıların unutulması hayatın bitmesine sebep olacağı gibi temiz bir hafıza ile yeniden yaşamaya da zemin hazırlayacaktır.

Sadece Olvido şiirinde değil, Dıranas'ın birden fazla şiirinde hatırlama ve hatıra mevzusuna değindiği görülmektedir. Songül Taş, *"büyük bir aşk şairi ve hatıra yorumcusu"* (2018: 271) olarak sıfatlandığı Dıranas'ın *Fahriye Abla* şiirinin *"Hatırada kalan şey değişmez zamanla"* (Dıranas, 2015: 68) mısrasını şöyle yorumlamaktadır: *"Ahmet Muhip Dıranas'ın Fahriye Abla şiiri sadece bu mısra ile özetlenebilir. Bütün manayı küçücük bünyesine sığdıran, hatıradaki yüksek manevi-yatı bir filozof edasıyla hissettiren bu mısra ne kadar derindir."* (2018: 269). Yine Dıranas'ın Selâm şiirinde Olvido'da seslendiği unutuşun yerine hafızaya seslendiği görülür: *"Ey hafıza! Cömert memenden beni emzir,/Zengin renklerini ufkuma dök, ey bahar!"* (Dıranas, 2015: 17). Hüzünlüyken yaşanan her şeyi unutmak isteyen şair Selâm şiirinde her şeyi hatırlamak isteyen olumlu bir ruh hâli içindedir.

Olvido şiirinin son bendinde işaret edilen zaman gecedir. Şairin bazı şiirlerinde gece ve karanlıkla ilgili önemli gönderimleri bulunmaktadır. Balad şiirinde *"Ki karanlık ölümdür."* (Dıranas, 2015: 32) mısrası ile Bezginlik şiirindeki *"Ey gece! Kapını üstümüze kapa."* (Dıranas, 2015: 111). mısrası Olvido şiiri ile birlikte okunduğunda gece, ölüm, karanlık ve unutuş arasında önemli bir çağrışım yakalandığı görülür. Hatırlanan *"macerası çoktan bitmiş o şeyler"* pişman ve aldanmış olmak duygularını beraberinde getirdiğinden şaire çok büyük kederler vermektedir.

"Şiirde görülüyor ki bir çizgi hâlinde giderek büyüyen ve gelişen bir hüznü vardır. Hüznü, Dıranas'ın duygu dünyasının, duygu cevherlerinin mahfazasıdır. Dıranas'a göre insan, başını eline alıp bir düşünmeye görsün; yaşamının bütün nimetleri, tatları ve rüyalarının üstünde değişmeden kalan sadece bir hüznü vardır ve yaş ilerledikçe insanın hüznü de büyür." (Karadeniz, 2012: 99).

Deniz ana rahmine dönüşü ve kadını sembolize eden bilinçdışı bir mekân olması bakımından oldukça önemlidir. Şair hatırlama yoluyla bilinçdışında mahsur kalmıştır ve şimdiki ulaşamamaktadır. Gelecek hakkında da hiçbir ümidi kalmamıştır. *"Melali anlamayan nesle aşına değiliz"* (Ahmet Haşim(b), 2005: 39) diyen Ahmet Haşim'in ütopyası *O Belde*, bu şiirde kederlerle örülme hayatını unutmak isteyen Dıranas'ın sular altında kalan *"Kayıp Şehir Atlantis"*ine dönüşmüştür. Bu yitlik hâlden şairi kurtaracak olan tek duygu *"unutuş"*tur. Bu sebeple şiirin en vurucu bendi olan son bentte Yunan trajedilerini hatırlatan bir seslenişle unutuşa seslenilmiş ve unutuşun her şeyi unutmanın gamlardan kurtulmanın tek yolu olduğu vurgulanmıştır.

Şekil Özellikleri/ Dış Yapı:

Ahmet Muhip Dıranas, sağlam bir muhtevayla unutma ve hatırlama teması üzerine kurduğu hüznü yüklü şiirini şekil özellikleri bakımından da titizlikle işlemiştir. *"Ahmet Muhip 1908'de Sinop'ta doğdu, ilkokulu da orada okudu. Sonra Ankara Erkek Lisesi'nden mezun oldu (1929). Bu aşamada Faruk Nafiz ve Ahmet Hamdi hocası olmuş, onu şiir yazmaya teşvik de etmişlerdi."* (Belge, 2018: 193). Faruk Nafiz Çamlıbel ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın öğrencisi olarak yetişen, Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'den etkilenecek saf şiir anlayışını benimseyen Dıranas, muhtevaya

olduğu kadar şiirin şekli unsurlarına da dikkat etmiştir.

“Cumhuriyet devri şairlerinden büyük bir kısmı bilhassa II. Dünya Savaşı'nda sonra yetişenler, kendilerini sanat dışı akımlara kaptırırlarken, toplum ve insanlığın problemlerini inkâr etmeden, güzelliğin müstakil bir değer olduğunu ve ömür boyu araştırılmaya lâyık bulunduğunu savunan nadir sanatçılardan biri de Ahmet Muhip Dıranas'tır. O da hocası Ahmet Hamdi Tanpınar gibi, şiirde dil ve şeklin ön plânda geldiğine, demircinin örs ve çekici olduğuna inanmış ve onları daha ustaca kullanma fikrini hiçbir zaman ihmal etmemiştir.” (Kaplan, 2003: 94).

Kırk dokuz mısradan ve yedi bentten oluşan Olvido şiiri de şairin otobiyografisinden beslendiği manzum bir hikâye olarak değerlendirilebilecek yapıdadır. Şiiri oluşturan yedi bendin her biri yedi mısradan oluşmuş, şair “yedi” rakamını kullanarak şekli bir uyum yakalamıştır. Yedi rakamının sembolik düzlemde okunduğunda tamamlanma sayısı olduğu ve hem maddi hem manevi âlemi simgelediği görülmektedir:

“Tanrısallık (üç) ile maddi Dünyanın (dört) birleşmesi olduğundan yedi çoğu kültürde tamlığı simgeler. Hindu, Müslüman ve Yahudi-Hristiyan kutsal metinlerinde altılı bir gruba yedinci bir nitelik tamamlanmışlık ve kusursuzluk getirir; bu sayı bütün bu kültürlerde uğurludur. Yedi kolu yaratılışın günleriyle gök cisimlerini temsil eden kutsal şamdan menora Yahudiliğin sembollerinden biridir. Eski Mısır'da yedi ebedi hayatı, Amerikan yerlileri içinse Hayatın Rüyasını simgeler.” (Wilkinson, 2014: 295).

Bu maddi ve manevi âlem adeta şiirin iç ve dış yapısını, şeklini ve muhtevasını sembolize etmekte, şair bu sayı uyumu ile hem şekil hem muhteva mükemmelliğini hedeflemektedir. Şiirde mükemmelliği hedefleyen Dıranas'ın hem bent hem bentlerin mısra sayısının seçiminde sembolik bir mükemmellik isteğinin öne çıktığı düşünülebilir:

“Bütün bunlar, şiirde mükemmeliyete ulaşmayı hedef alan ve onu yalnızca bir heyecan ve duygunun ifadesi olarak görmeyen ve insanî bir hâli dille âbideleştiren bir sanat anlayışının ve sanat işçiliğinin ürünüdür. Görülüyor ki saf şiir, duyguların ifadesi olmaktan çok, belirlenen bu insanî hallerin güzel sanat âbidesi haline getirilme gayret ve iradesinin ürünüdür. Yahya Kemal'de de böyledir, Tanpınar'da da, Dıranas'ta da.” (Aktaş, 2009: 236).

Dıranas'ın sadece bent sayısında değil ölçü bakımından da kendine özgü bir işçiliği vardır:

“Cahit Sıtkı ile beraber Ahmet Muhip Dıranas'ın hecede yaptıkları yeniliklerden biri, durakları kaldırmaları ve gelenekte bulunmayan vezinleri kullanmalarıdır. ...Tanpınar gibi Ahmet Muhip Dıranas da Halk şiiri geleneğine fazla bağlı kalan hattâ onu taklit edenlerin kullandığı hece veznini kendine göre değiştirerek, şahsî bir ifade tarzı vücuda getirmiştir.” (Kaplan, 2003: 94).

Olvido şiirine de hece ölçüsü hâkimdir. Dıranas, 12'li hece ölçüsünü kullandığı şiirin sadece son bendinin ikinci mısrası olan “Çoktan derinliğine çekmiş deniz beni” mısrasıyla hece uyumunu bozarak hece sayısını 13'e çıkarmıştır.

Oldukça uyumlu bir kafiye şeması yaratan şairin şiirinde “aabcbba\ ddeffed.....” şeklinde bir düzen takip ettiği görülmektedir. İlk bendin ilk mısrası olan “Hoyrattır bu akşamüstler daima” mısrası aynı bendin son mısrası olarak da tekrar edilmiştir. Bu tekrar edişle birlikte adeta art arda gelen zaman dilimleriyle ömrün tekrarına bir gönderim yapılmış, şiire ilk beyitten itibaren bir döngüsellik katılmıştır. “a, e, u ve o” harflerinin çokça yer tuttuğu şiirde “Ya sizler! Ey geçmiş zaman etekleri”, “Ey, ömrümün en güzel türküsü aldanış!”, “Ya sen! Ey sen! Esen dallar arasından”, “Ey unutuş! Kapat artık pencereni,” “Ey unutuş! Kurtar bu gamlardan beni.” gibi ünlem ve sesleniş cümlelerinin varlığı da dikkat çekmektedir. Yunan trajedyalarını hatırlatan bu hitabet insan ve insanın trajedisinin anlatıldığı satırlarla mükemmel bir uyum yaratmıştır. Dıranas, unutmak-hatırlamak-pişmanlık-aldanış-hüzün gibi insan doğasını derinden yaralayan duyguları gerek kelime gerek şekil seçimiyle Olvido şiirinde ete kemiğe büründürmüş gibidir.

Şiirde çok geçen “bir” kelimesi hem bir belirsizlik, ait olmama hâli hem de ahenk yaratmıştır. “*bir defa, bir renk, bir el, bir sabah, bir gün, bir bulut, bir kuş, bir taş, bir yaz, bir gülüş, bir duman*” kelime gruplarındaki bir sıfatı adeta hayallere dalan şairin geçmişteki hâlinin şimdiki hâlinde ne kadar uzak olduğunu gösteren bir yabancılaştırma sözcüğüdür. Şiirde aynı işlevi gören ve bentten bende değişen zamirler de vardır. İlk bentte hatıralara yol alışı farkında olan bilinçli şair “biz” dili ile konuşurken diğer bentler sırasıyla “sen, onlar, sizler”e seslenişe dönüşmüş, bilinçaltı yolculuk tamamlandıktan sonra bilinçli şimdiki zamana dönülen altıncı bentte “Ya sen! Ey sen! Dalları arasından” mısrasıyla eski bir aşkı sorgulamaya başlamış ve hayali bir sevgiliden hesap sormuş ve daha sonra “Ne istersin benden akşam saatinde?” diyerek belirsiz bir öznenen ben’e dönüş yapmıştır. Yedinci ve son bent şairin tamamen kendisine döndüğü hayallerden uyandığı ve şimdiki zamandaki varlığından bahsettiği ibarelerle örülüdür. Şairin farklı zamirler kullanılması bir yönüyle hayat karşısında hemen her insanın yaşadığı ortak kadere, ortak trajediye bir gönderim yapıyor oluşuna da bağlanabilir.

Dıranas, şiirde sadece şiir sanatının özelliklerinden değil resim ve müzik gibi sanatlardan da faydalanmıştır. Yapmış olduğu gerçekçi tasvirlerle okuyucuyu zamansal olduğu kadar mekânsal olarak da nostaljik bir geçmiş yolculuğa çıkararak şair, bazen umutlu bazen oldukça hüznü mekânlar resmetmiştir. Fakat şiirin geneline bakıldığında hafızada canlanan mekânların hatırlanan zamana dönüşünde hüznün verdiği görülmektedir. Bu sebeple akşamüstü ve gece tasvirlerine ağırlık verilerek anılara hem bir uzaklık hem de belirsiz bir hüznün katılmıştır. Müzikten asonans ve aliterasyonlar vasıtasıyla yararlanan ve muhtevaya uygun bir ritim yakalayan Dıranas, “susmuş ninilerle gıcırdayan beşik”, “söylenmemiş aşk” gibi ibarelerle içte ukde kalan duyguları anlatırken “halay çeken kızlar”, “salınan etekler fısıltıyla” ibareleriyle de gençlik ateşini ve şehveti sese bağlı unsurlarla şiirine katmıştır. Dıranas’ı derinden etkileyen Yahya Kemal’in bir İspanya kenti olan Endülüs için yazdığı Endülüs’te Raks (Beyatlı, 2010: 95) şiirinde her ne kadar Endülüslü bir dansçı kadını tüm ayrıntılarıyla anlatıyorsa da Anadolu’yla tanışan Dıranas² her ne kadar şiirinin ismini belki de ustasından esinlenerek İspanyolca Olvido kelimesinden seçse de kendi kültüründen kızların halay çekiş tasvirini şiirine malzeme olarak seçmeyi uygun bulmuştur. Bu iki büyük şair dans sanatıyla birlikte şiire müzikal tınılar ve tasvirleri

² Askerliği Ağrı’da yapmış, oraya şiirler yazmıştır. Bu süreç Dıranas’ın Anadolu’yu yakından tanınmasında önemli rol oynar (Kırcı, 1997: 21).

ustalıkla yerleştirmişlerdir. Şairin sadece göze ve kulağa değil koklama duyusuna da hitap ettiği kimi satırlar dikkatleri çekmektedir. Şairin hatıralar âleminde kederler bohçadan çıkmakta ve "lavanta çiçeği kokmak" tadır. Ayrıca gençlik çağlarında "yağmur kokan sabah" a uyanılması da huzurlu ve umutlu bir gelecek beklentisi fikrinin özetlenişi gibidir.

Olvido şiiri teşhis sanatı üzerine kurulmuş bir şiir gibidir. Şair kimi zaman bir zaman dilimini kimi zaman bir duyguyu kişileştirerek ona insana ait sıfatlar ve fiiller atfeder. "Hoyrat- tır bu akşamüstüler daima" mısrasıyla başlayan şiirde insana ait bir sıfat olan hoyratlık akşam- üstünün sıfatı olmuştur. "Dalga dalga hücum edip pişmanlıklar" dizesinde bir duygu olan pişmanlık askerlere benzetilerek kişileştirilmiştir. İç savaş yaşayan şair için bütün duyguları savaş hâindedir. "Yolunu gözlüyor lamba, merdiven" mısrasında doğulan evin lambası ve merdiveni çocuğunun dönüşünü evde bekleyen anne ve babanın yerini almış gibidir. Bu dize de kuvvetli bir teşhis sanatı içermektedir. Bunların yanında "ihtiyar ağaç, yalan yeminlerin tanığı çiçekler" gibi ibarelerde tabiata ait unsurlara insani vasıflar kazandırılmıştır. Şiirin en dikkat çekici bendi olan son bentte şiirin başlığı olarak seçilen "olvido"ya yani unutuşa sesle- nilmekte "Ey unutuş! kapat artık pencereni/...Ey unutuş! kurtar bu gamlardan beni" mısraları belki de Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin en vurucu teşhis ve nida sanatını barındırmaktadır. Genellikle sevilen bir kişiye atfedilen ve dünya edebiyatında da örneği görülen isim üzerine şiir yazma geleneği Dıranas'ta farklı bir soluk yakalamış ve adeta kayıp şehir Atlantis gibi sulara gömülmüş bir ömrün son kurtarıcısı olarak unutuş kurtarıcı bir varlığa dönüştürülmüştür. Ki- şisel olarak çok ciddi acılar yaşamış olan Dıranas, aynı zamanda Türk toplumunun da çok bü- yük imtihanlardan geçtiği önemli değişimler yaşadığı bir dönemin insanı olması sebebiyle şiiri- ne büyük bir kederi konu etmiştir. Tanzimat'la başlayan Servet-i Fünûn döneminde istibdatla sekteye uğrayan şairlerin dünyayı değiştirmek hevesleri her ne kadar Millî Edebiyat dönemin- de canlansa da saf şiirle birlikte tekrar melankolik bir havaya bürünmüştür. Tevfik Fikret, Ah- met Haşim gibi şairlerin ütopyalara sığındığı bilinmektedir. Ahmet Muhip Dıranas için artık ütopya kurmak bile ütopya hâline gelmiştir.

SONUÇ

Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri'nde saf şiir anlayışının en önemli temsilcilerinden biri Ahmet Muhip Dıranas'tır. Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi şairlerden etkilenen şairin şiirlerinde bu şairlerin tınılarını yakalamak mümkündür. Fakat Dıra- nas, şiirine kattığı bu tınıları kendi sesine dönüştürmeyi ustalıkla başarmıştır.

Otobiyografisine bakıldığında Osmanlı Devleti'nin yıkılışı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve darbeler dönemlerini yaşadığı ve kişisel acıların yanı sıra çok derin toplumsal acı- larla yüzleştiği görülmektedir. Bir dönem gazetecilik ve siyasetle uğraşmasına rağmen şair, sanat hayatı ile düşünsel hayatını birbirinden ayrı tutmuştur. Dıranas'ın en fazla bilinen şiirle- rinden biri olan Olvido, çalışmanın esasını teşkil etmektedir. Şairin derin bir bilinçdışı yolculu- ğa çıkarak sırasıyla çocukluk, ilk gençlik, orta yaş ve olgunluk dönemlerini şiirde zaman dilimi olarak kullandığı, özellikle akşam ve gece vakitlerinin tasviriyle bitiş duygusu yarattığı görülmektedir. Dıranas, kullanmış olduğu zamirlerle kendisinden yola çıkarak başladığı şiirini tüm insanların başından geçebilecek ortak manzum bir hikâyeye dönüştürmüş, imgelerin çağrışım gücünden yararlanarak şimdiki zaman-geçmiş zaman farkını ortaya koymuştur. İspanyolca bir

sözcük olan “olvido” yani “unutuş” eylemi şiirin ana temasını oluşturmakta hatırlamayla başlayan şiir, şairin Olvido’ya unutmaya çalışmasında yardım etmesi için adeta yalvarmasıyla son bulmuştur. Geçen güzel ve kötü anılar artık ömrün tekrar etmeyeceğini hatırlattıkları için keder vericidir. Ancak yaşananlar unutulursa ruh sükûnete kavuşacaktır.

Şekil ve muhteva uyumuna özen gösteren şairin hece ölçüsüyle yazdığı yedi bendin her bir bendi yedi mısradan oluşmakta böylelikle şekilsel bir âhenk yaratılmaktadır. Özellikle teşhis (kişileştirme) sanatının kullanıldığı şiir, Eski Yunan trajedyalarının nidalarını hatırlatan hitaplarla süslenmiş, unutmak kavramı yani Olvido kendisinden kurtarılış umulan bir güce dönüşmüştür. Ahmet Muhip Dıranas, geniş kültürel birikimi ve sanatçı yeteneğiyle ortaya koyduğu bu şiiriyle birlikte unutulmaz bir eser bırakmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmet Haşim (2005)(a). *Piyale*. (Haz. Nuri Sağlam- M. Fatih Andı). İstanbul: YKY.
- Ahmet Haşim (2005)(b). *Göl Saatleri*. (Haz. M. Fatih Andı-Nuri Sağlam). İstanbul: YKY.
- Belge, M. (2018). *Şairaneden Şiirsele Türkiye’de Modern Şiir*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bergson H. (2007). *Madde ve Bellek Beden-Tin İlişkisi Üzerine Deneme*. (Çev. Işık Ergüden). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Beyatlı, Y.K. (2010). *Kendi Gök Kubbemiz*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Cansever, E. (2000). *Olvido. Gül Dönüyor Avucumda*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Dıranas, A. M. (2000). *Yazılar Toplu Yazıları*.(Haz. Münire Dıranas). İstanbul: YKY.
- Dıranas, A. M. (2015). *Şiirler*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Erhat, A. (2007). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Evis, A. (2017). Ahmet Hamdi Tanpınar Şiirinde Varoluşsal Problem ve Yalnızlık. *Sutad. Bahar*. Sayı: 41. s. 195-212. <https://doi.org/10.21563/sutad.318020>
- Freud, S. (2014). *Rüya Yorumları*. (Çev. Dilman Muradoğlu). İstanbul: Say Yayınları.
- Jung, C. G. (2012). *Dört Arketip*. (Çev. Zehra Aksu Yılmaz). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kaplan, M. (2003). *Şiir Tahlilleri 2 Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karadeniz, A. (2012). *Modern Çözümleme Yöntemlerinin Şiir Çözümleme Becerisine Etkisi ve Şiir Öğretiminde Kullanılabilirliği*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Kırcı, M. (1997). *Ahmet Muhip Dıranas Hayatı, Fikirleri, His Dünyası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Platon (?), *Toplu Diyaloglar Selahattin Hilav’ın Önsözüyle*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Tanpınar, A.H. (2003). *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Taş, S. (2018). *Çağdaş Türk Edebiyatı Araştırmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Wilkinson, K.(2014). *Semboller ve İşaretler*. (Çev. Seda Toksoy). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.